

Dậy! Dậy! Dậy! Quốc dân ta ơi! Đồng bào ta ơi!

Dậy mà nghe tôi kể lại chuyện ngày xưa!

Câu chuyện tôi sắp kể đây không phải là chuyện Âu, chuyện Mỹ, hay Nhật Bản, Xiêm La⁽¹⁾... mà chính là chuyện của tổ tiên ta.

Sự việc của tổ tiên ta ngày trước có quan hệ rất mật thiết với chúng ta. Chắc đồng bào sẽ vui lòng nghe.

Thôi, bác nông dân hãy nghỉ tay cày, anh công nhân hãy dừng tay búa, anh thương nhân hãy nghỉ bán hàng, anh em học sinh hãy gấp sách..., còn các quân nhân hãy nghỉ ngơi, tạm bớt chút thì giờ quý báu để nghe tôi kể hết câu chuyện.

Tôi biết chắc rằng đồng bào ta nghe sẽ không chán. Tại sao vậy?

Bởi vì người ta mỗi khi nghe nhắc tới tổ tiên, thì không ai là không lắng tai nghe. Đó là lương tâm sẵn có của loài người. Nếu không như thế thì chỉ là xác người mà tính thú vật.

Há lẽ đồng bào quốc dân ta là dòng dõi con Rồng cháu Tiên mà lại như vậy sao?

(1) Cách gọi cũ của Thái Lan.

Nay nhân gặp lúc thông thả, tôi xin đem những chuyện thường ngày đã đọc được, hoặc là do các cụ truyền lại, dốc cả ra đây, để kể cho quốc dân, đồng bào ta cùng nghe!

* * *

Nước ta về cuối đời nhà Trần trước đây, bị nhà Hồ cướp quyền, giặc ngoại xâm thừa lúc nước ta loạn lạc, chiếm đóng hơn mười năm. Đất đai và nhân dân tự do của nước ta phần lớn bị bọn dị tộc giày xéo.

Buổi ấy, cha anh và con em của ông cha ta đều khốn khổ ở trong vòng ngựa trâu nô lệ. Những sự đau đớn phải nếm và những nỗi nhục nhã phải chịu không có bút nào, lời nào tả cho xiết.

Song, việc tổ tiên ta nuôi chí căm hờn, diệt thù rửa nhục, đuổi quân địch hung bạo, khôi phục lại quyền chủ nhân sẵn có từ lâu và để lại giang sơn cho chúng ta ngày nay, giờ đây mỗi khi đọc lại bài *Cáo Bình Ngô* và sử sách nhà Lê, chúng ta còn cảm thấy cỏ cây đượm khí thiêng liêng, non nước muôn màu sinh động.

Ôi! Rực rỡ biết bao! Tổ tiên ta vĩ đại, hiển hách biết là nhường nào!

Hỏi ai đã làm được kì tích ấy? Đó chính là đức Thái Tổ Cao hoàng nhà Lê tức là Lê Lợi vậy.

Tôi từng biết rằng: quyền chủ nhân sẵn có của một nước, đi rồi sẽ lại trở về, mất rồi sẽ lại thu phục được. Nhưng việc đó không phải do một người mà có thể làm nên.

Có một người được mang danh là anh hùng lừng lẫy, mà không có hàng ức vạn người anh hùng vô danh khác kéo trước, đỡ sau, nâng bên trái, dìu bên phải, thì bậc anh hùng hữu danh kia cũng không sao biểu hiện ra được.

Theo dõi chuyện của các bậc tiên liệt ngày xưa, ta sẽ tưởng nhớ tới tổ tiên ta sinh ra trong thời đó, không một ai là không anh hùng.

Dòng dõi anh hùng và hậu thân của anh hùng chính là chúng ta, thì chúng ta sao có thể quên được?

Dậy! Dậy! Dậy! Quốc dân ta ơi! Đồng bào ta ơi!

Dậy mà nghe tôi kể lại chuyện ngày xưa!

HỘI THÙ NHẤT

BỎ NHÀ CỨU BẠN

Mặt trời ban mai vừa nhô trên mặt biển, sương sớm còn bao phủ ngàn cây. Đương buổi mùa đông, gió rét căm căm.

Ở ngoài tỉnh thành Nghệ An dọc theo sông Cẩm, đi ra phía Bắc có một người quẩy hai thùng nước mắm, rao bán rong ở ngoài đường, tiếng ầm như chuông đồng, vang xa tới mười dặm.

Nghe tiếng rao ấy, người ta biết đó là một người trượng phu, nhưng làm một nghề nghiệp rất tầm thường.

Ôi! Người đó là ai? Chính là ông Xí.

Có câu thơ rằng:

“*Khi hùng Cương quốc núi có gươm*”⁽¹⁾

(1) Nguyên văn câu thơ:

“*Cương quốc hùng phong sơn tác kiếm.*”

Khác với câu trong bản Hậu Trần dật sử xuất bản năm 1957:

“*Cương quốc hùng tâm sơn hữu kiếm.*”

Tức là lời tán tụng con người đó. Bởi vì ông Xí được phong tước là Cương quốc nguyên soái.

Ông Xí lúc còn nhỏ, cha đi làm ruộng, Xí cũng đuổi nghề theo sau.

Mặt trời đứng bóng Xí giục cha về nhưng cha vẫn không nghỉ cày. Xí nói:

– Năng đến chết mất cha ạ! Sao không về đi cha!

Cha nói:

– Cha chưa thấy năng rọi mà chết bao giờ. Chỉ không nộp đủ tô thuế thì sẽ chết với bọn quan lại thôi. Con không biết sao, số thuế bọn quan lại thu hằng năm, ta phải cố sức cày gấp mười lần như thế này cũng còn lo chưa đủ. Cha phải suốt ngày làm cật lực trên mảnh ruộng bé nhỏ này, chết lúc nào cũng chưa biết chừng! Năm ngoái, số thóc thu thập của nhà ta, đem ra chợ bán hết mà cũng chưa đủ nộp thuế. Cha dù có chết năng, cũng còn sướng hơn, con ạ!

Xí nói:

– Thế thì cha con ta xem đi cày ruộng nào mà không phải đóng thuế cho quan lại vậy.

Cha nói:

– Hoặc giả ở nước khác thì có đấy. Còn ruộng đất của nước ta, thì ở đâu cũng đều phải nộp thuế rất nặng cho bọn quan lại cả. Nếu không muốn cày thì chỉ có chết mà thôi! Tuy vậy, chết mà còn sướng. Chứ nộp thuế không đủ, thì phải chịu hình phạt cực khổ, mà vẫn không chết đi được!

Xí nói:

– Thảm quá! Thảm quá! Con thể nhất định phải giết bọn giặc đó để làm phúc cho nông dân ta!

Cha vội bịt miệng Xí và nói:

– Con chớ có hở môi! Lỡ ra giặc nó nghe thấy, sẽ ghé vào tội âm mưu nổi loạn, thì khổ cho cả cha, con ạ!

Xí nói:

– Can gì! Câu nói của đứa trẻ bảy, tám tuổi đầu thốt ra, thì sao gọi là làm loạn được?

Cha nói:

– Con không thấy đấy à!? Chúng thường treo đầu lâu trẻ con ở trên cây để nhử diều, quạ. Diều quạ đến mổ đầu trẻ con, thì chúng vỗ tay cười hả hê. Chao ôi! Chúng mưu đồ giết hết giống của người ta, giết được thì chúng giết, có kể gì trẻ con hay người lớn!

Mặt Xí bỗng đỏ bừng, đầu tóc dựng đứng, hét lớn:

– Con thể giết hết bọn giặc đó! Thể giết hết bọn giặc đó!

Cha không bằng lòng, liền nghỉ cày dẫn Xí về và căn dặn:

– Lần sau, con đừng nói thế nữa. Nếu lộ ra thì sẽ chết hết cả họ.

Xí nói:

– Sao mà cha nhát gan thế! Quân giặc đã bắt nhân đến cực độ, con thể phải giết hết chúng mới thôi!

* * *

Từ đó, cha Xí bắt Xí đến trường để học, mong cho tính tình Xí thuần lại.

Nhưng Xí rất lơ là việc học hành, thường hay bỏ học. Xí lại hay tập hợp bạn học trẻ lại, làm trò đánh nhau chơi.

Xí thường nói với bọn trẻ:

– Ngày sau, tao sẽ làm Bình hung đại tướng.

Những đứa trẻ mạnh khỏe trong trường đều nói:

– Ai mà không làm nô lệ cho giặc thì bọn ta tôn làm thầy!

* * *

Thế rồi bọn chúng lần lượt bỏ nhà trường ra đi.

Xí tập đánh võ. Bọn trẻ thường đấu võ với nhau.

Xí có vũ dũng hơn hẳn mọi người, và khi lớn lên thì tỏ ra là người hào hiệp, nghĩa khí.

Thời bấy giờ, pháp luật của giặc rất khắc nghiệt.

Phàm con trai hể tới mười sáu tuổi, thì quan giặc sẽ cấp cho một tờ “giấy bảo chứng” nhỏ. Người lĩnh giấy phải nộp từ ba đến tám đồng. Ai đã có gia đình thì phải nộp gấp bội. Nếu không có đủ như vậy thì quan coi là phi, bắt bỏ tù.

Xí có người bạn tên là Khắc La, lúc nhỏ mồ côi, nhà rất nghèo, lúc tới tuổi, không có “giấy bảo chứng”, bị quan bắt bỏ tù, bị bọn quản ngục đánh đập rất tàn nhẫn, suýt chết.

Xí biết vậy, ban đêm đem mấy anh em vào phá ngục, cứu bạn ra, rồi cùng nhau trốn vào núi.

Quan giặc hạ lệnh lùng bắt Xí rất gấp, nói rằng:

– Ai dám chứa chấp thì bị giết cả họ.

Nhưng lúc ấy, nhân dân đều chán ghét chính thể tàn ác của giặc và kính phục việc làm của Xí, cho nên vẫn vui lòng che giấu.

Quân giặc cuối cùng không giết được Xí.

Xí ở lâu trong rừng núi, chơi bời thân thiện với các tay trùm lục lâm. Họ đều tôn Xí là bậc đàn anh.

Ý chí đánh giặc của Xí lại càng mạnh thêm.

Trong nhóm hào trưởng đó có Kiên, thân hình thấp nhỏ, mắt sáng như sao, có nhiều mưu trí và học thức sâu rộng hơn, các hành động của những hào trưởng khác đều do ông ta vạch ra.

Xí bàn việc khởi sự giết giặc. Ông Kiên nói:

– Muốn mưu việc lớn thì phải lấy lòng người làm vốn liếng, lấy chí khí của nhân dân làm cơ giới. Chưa biết được dân khí ra sao thì hãy chờ đợi, chờ nên vội vã.

HỒI THỨ HAI

KHINH NGẠO VỚI GIÀY MÀ BỊ TÙ

Qua vài năm sau, giặc lại càng ngang ngược. Dân nước ta bị thế lực của chúng đàn áp rất nặng nề, và chưa bao giờ dân ta lại bị khinh rẻ như chó, lợn bằng lúc này.

Một hôm, tên Thừa tuyên sứ Nghệ An sai người treo một đôi giày ở cổng chợ và ra cáo thị:

“Quan Thừa tuyên sứ là đại biểu cho Hoàng đế.

Đôi giày của đức Ngự là đại biểu cho Thừa tuyên sứ. Mệnh lệnh của Hoàng đế đại biểu ở dưới đôi giày.

Nếu ai không quay vào đây cúi đầu làm lễ, thì bị hạ ngục về tội làm loạn.”

Đã mấy tháng trời, nhân dân ra vào cổng chợ mỗi ngày có hàng nghìn người, mà chỉ có ba người không chịu làm lễ là anh Tinh, anh Lực và anh Phấn. Ba người đã bị bọn lính coi chợ bắt, giam vào ngục.

Kiên thở dài, bảo Xí rằng:

– Dân khí Nghệ An chưa thể sử dụng được. Than ôi! Ham thái bình, làm man rợ, dân trí dần độn, coi cường quyền như trời, như thánh. So với dân nước văn minh chẳng khác gì một bầy hươu nai mà thôi!

Thừa tuyên sứ của giặc sau khi đã bỏ tù ba người, bèn hạ lệnh cho lính ngục rằng:

– Ta treo đôi giày đó là để thử lòng trung thuận của dân. Bọn chúng lại dám kiêu ngạo với giày của ta, coi nhẹ lời dạy của ta, cần phải nghiêm trị, nghiêm trị!

Ba người phải làm tù khổ sai mấy tháng liền, không được tha.

Kiên nghe thấy chuyện đó rất lấy làm khen ngợi, rồi nói với Xí rằng:

– Những kẻ khom mình ở dưới đôi giày lúc nhúc đây đường. Dân ta thực đáng thương và cũng thực đáng hổ thẹn. Chỉ có ba người trọi hẳn lên, nếu không lo chu toàn cho họ thì sẽ tuyệt mất dòng giống tự do.

* * *

Nhân gặp ngày lễ thọ của tên Thừa tuyên sứ, khắp cả quan, dân trong thành đều làm lễ ăn mừng. Các sai nha đều được nghỉ ba ngày để tỏ rõ ý mừng thọ, nên cửa ngục chỉ có một tên coi giữ mà thôi.

Kiên đóng làm người đi thăm tù, tới chỗ tên lính coi ngục, vốn đã làm quen và đem rượu, nhắm đến cho hắn, tự tay rót rượu mời.

Tên lính không biết là kế giả dối, bèn nốc rượu say như.

Vừa chập tối, Kiên phá cửa ngục, lẻn vào, thả ba người ra rồi đi thẳng.

Khi tên lính ngục đã tỉnh rượu, tìm đến Tinh, Lực và Phấn thì cánh hồng⁽¹⁾ đã bay bổng từ bao giờ!

---

(1) Cánh hồng: tức cánh chim hồng hộc, loài chim bay xa, chỉ bậc trượng phu.

HỘI THỦ BA

HÀO KIỆT ĂN THỀ

Tinh, Lực và Phấn đã ra được khỏi nhà tù, liền tới gặp Kiên và Xí. Kiên và Xí càng thêm vững lòng.

Bọn họ ước hẹn với các thổ hào, mở đại hội ở trên sơn trại vùng Cát Ngạn để tính chuyện khởi nghĩa.

Hôm ấy, đúng vào dịp sau ngày rằm tháng Tám. Lúc gần nửa đêm. Vùng trăng treo lơ lửng trên không, sáng tựa ban ngày. Chim rừng đã ngủ, vượn cũng về hang. Bóng người và bóng cây chen lẫn dưới làn gió mát.

Lúc này, các thổ hào đã tập hợp đầy đủ, giết bò, mở tiệc rượu, ăn uống cùng nhau tỏ bày can đảm, rất là vui vẻ.

Xí đứng dậy, nói rằng:

– Hò hét ở nơi rừng xanh chỉ là kế nường thân tạm thời của chúng ta thôi. Ngày nay, dòng họ khác đương giày xéo đất nước chúng ta, nhân dân ta rất lắm than khổ sở, thì mục đích cuối cùng của bậc đại trượng phu là phải làm cách mạng. Ai tán thành thì giơ một ngón tay lên!

Tất cả mọi người trong tiệc đều đồng thanh:

– Tán thành!

Họ đều giơ lên một ngón tay.

Kiên đứng dậy, nói rằng:

– Xin kính chào các vị và xin mời tuyên thệ!

Mọi người đều đồng thanh:

– Xin vâng.

Kiên liền chỉ tay lên trời, thề:

– Những người đã vào hội này, nếu còn cam làm tôi tớ cho giặc, thì trời sẽ giết tuyệt giống! Nếu ai còn a dua với giặc mà hãm hại người nước ta, thì trời sẽ giết tuyệt giống! Đã là người trong hội, bắt đầu từ nay, vĩnh viễn coi nhau là anh em rất thân thiết, một lòng một dạ tiêu diệt giặc thù, đến chết không hề thay đổi. Ai bỏ lời thề đó, thì trời đất quỷ thần sẽ giết tuyệt giống!

Mọi người đều hô to:

– Xin vâng!

Và họ cùng nhau đọc lại lời thề.

Người lớn tuổi nhất trong bữa tiệc là ông Khoáng, vái mọi người và nói:

– Lễ tuyên thệ đã xong, bây giờ xin ghi danh sách và kí tên.

Kiên nói:

– Không nên! Phàm vào hội cách mạng, chỉ nên ghi vào lòng. Nếu ghi vào giấy tờ, lỡ bị lộ, sợ không có lợi cho đồng chí mình. Vả lại, tên họ của chúng ta cũng đều cùng với